

Azərbaycan Respublikasının
Medianın İnkişafı Agentliyi

İşğaldan azad olunmuş ərazilərə "Böyük Qayıdış"

Gələn ildən etibarən Azərbaycan azad edilmiş ərazilərə "Böyük Qayıdış" prosesinə start verməyə hazırlaşır. Bu xüsusda ilk qayıdış prosesi, artıq bəlli olduğu kimi, Zəngilandan başlanacaq. Bu rayonun 1-ci, 2-ci, 3-cü Ağal kəndlərinin ərazilərində "ağıllı kənd"lərin inşası artıq tamamlanıb.

Elə bu fonda gələn ilin əvvəlindən keçmiş məcburi köçkünlərin öz doğma yurdlarına qayıtmasına start verilir. Artıq Zəngilana ilk olaraq köçürüləcək əhalinin siyahısı da hazırdır. Bu insanlar doğma kəndlərinə qayıtdıqdan sonra "ağıllı kənd" layihəsi çərçivəsində onlardan bir qrupu üçün kiçik təsərrüfatlar yaradılacaq. Bunun üçün müvafiq dövlət qurumları tərəfindən zəruri addımlar atılır.

Avropa İttifaqı minaların təmizlənməsi prosesində Azərbaycana yardım üçün gecikir...

Hazırda Azərbaycan üçün əsas prioritetlərdən biri, Zəngilanla yanaşı, azad olunan digər ərazilərə də insanların qayıdışını təmin etməkdir. Amma bu xüsusda ən ciddi problemlərdən biri həmin yerlərdə mina təhlükəsinin mövcudluğudur. Azərbaycan tərəfinin hesablamalarına görə, bu yerlərdə 1 milyona yaxın mina basdırılıb. İndiyə qədər onun bir hissəsi təmizlənsə də, hələ də zərərsizləşdirilməmiş xeyli sayda mina mövcuddur.

Onu da qeyd etmək ki, minaları təmizləmə prosesi olduqca baha başa gəlir və çox vaxt aparır. Azərbaycan bu xüsusda dünya dövlət və təşkilatlarının yardımına da böyük ümid bəsləyir. Lakin bu məsələdə bəzən ikili standartlarla da üzləşir. Məsələn, Avropa İttifaqı kimi Azərbaycanla tərəfdaş olan təşkilat bu xüsusda gözlənilən addımları atmır. Minaların təmizlənməsi kimi həssas bir məsələnin Avropa İttifaqını daha öncə hərəkətə keçməyə vadar etməməsi bunun aydın sübutudur. Brüsseldə işgüzar səfərdə olarkən İtaliyanın "Il Sole 24 Ore" qəzetinə müsahibəsində məsələnin bu tərəfinə toxunan Prezident İlham Əliyev qeyd edib ki, dəfələrlə bu məsələləri qaldırıb. Eyni zamanda Avropa İttifaqı Şurasının prezidenti Şarl Mişellə görüşdə

hətta təklif edib ki, Avropa Komissiyası özünün fondları vasitəsilə Azərbaycanda minalardan təmizləmə prosesinin maliyyələşdirilməsini nəzərdən keçirsin: "Dedim ki, pulu bizə verməyin, minaların təmizlənməsi ilə məşğul olan Avropa şirkətlərinə maliyyə yardımı ayırın ki, onlar Azərbaycana gəlsinlər və işə başlasınlar. Çünki Azərbaycan üçün fiziki olaraq bunu qısa müddətdə etmək mümkün deyil. Bundan əlavə, bu çox bahalı işdir və minalar təmizlənməyə, biz insanların geri qayıdışını təmin edə bilmərik. Onlar bunu 30 ilə yaxındır ki, gözləyirlər. Hazırda genişmiqyaslı bərpa işlərinə başlanılan ərazilər minalardan təmizlənilib, digər yerlər isə yox. Yeni geri dönəcək insanlar ciddi problemlər və həyatı təhlükə ilə üzləşəcəklər. Beləliklə, mən ümid edirəm ki, təmaslarımızda buna daha çox aydınlıq gətiriləcək. Əlbəttə, bizim ehtiyaclarımız minaların təmizlənməsi ilə məhdudlaşmır. Hər şey dağıdılıb. Oralarda nə şəhər, nə də kənd var - tamamilə dağıdılmış ərazilərdir. Bizim mövqeyimiz ondan ibarətdir ki, Ermənistanla maliyyə töhfəsinin səviyyəsi, istər ianə olsun, istərsə də kredit, Azərbaycanla eyni olmalıdır".

Azərbaycanın qaldırdığı bu məsələyə Avropa İttifaqı tərəfindən, hələ ki, tam dolğun cavab verilməyib. Halbuki, adıçəkilən quruma da yaxşı məlumdur ki, ərazilərin minalardan təmizlənməsi olduqca böyük zaman və resurs tələb edir. Bu prosesdə Avropa İttifaqı onun üçün mühüm tərəfdaş olan Azərbaycana müvafiq köməklik göstərməklə strateji tərəfdaş olduğunu isbat etməlidir.

Məşğulluq məsələlərinin uğurlu həlli, yaradılan yeni inkişaf ünvanları qayıdış prosesini sürətləndirəcək

Azad olunan ərazilərdə minaların təmizlənməsi prosesinə paralel olaraq Azərbaycan genişmiqyaslı

Azad olunan ərazilərə "Böyük Qayıdış" sürətlənir

abadlıq-quruculuq işlərinin başlanılması istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Bu fonda 30 il əvvəl öz evlərini tərk etmiş keçmiş məcburi köçkünlər layiqli həyat şəraiti ilə təmin olunmuş müasir kəndlərə və şəhərlərə qayıdacaqlar.

Azərbaycan dövləti bu fonda işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpasını, dayanıqlı inkişafını və məcburi köçkünlərin daimi yaşayış yerlərinə qayıdış və reintegrasiyasını təmin etmək kimi genişmiqyaslı bir missiya həyata keçirir. Artıq Qarabağda, Şərqi Zəngəzurda müasir infrastrukturun yaradılması istiqamətində xeyli iş görülmüşdür. Çünki bunsuz ərazinin sosial iqtisadi inkişafını təmin etmək mümkün deyil. Xatırladaq ki, bu müstəvidə Prezidentin tapşırığı ilə sosial, iqtisadi, humanitar, hüquqi və digər məsələlər üzrə yaradılan işçi qrupları, hazırlanan Strateji Fəaliyyət Planı əsasında işlər bütün istiqamətlər üzrə planlı və kompleks yanaşma əsasında həyata keçirilir. Azad edilən ərazilərdə məşğulluq məsələləri, bu yerlərin inkişaf mərkəzinə çevrilməsi üçün də müvafiq addımlar atılır. Çünki bu proseslər qayıdış prosesini sürətləndirəcək əsas məqamlar sırasına yer alır. Hazırda azad olunan ərazilərdə reallaşan infrastruktur layihələri beynəlxalq yükdaşıma baxımından da mühüm önəm daşıyır. Məsələn, Füzulidə Horadiz şəhəri ilə Zəngilan rayonunu birləşdirən dəmiryol xətti Zəngəzur dəhlizinə inteqrasiya olunacaq. Başqa sözlə, Qarabağda formalaşan nəqliyyat infrastrukturunu

nun, o cümlədən Azərbaycanla reallaşan nəqliyyat sisteminin işğaldan azad olunan ərazilər vasitəsilə beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinə inteqrasiyası gerçəkləşəcək. Bunlardan, o cümlədən Zəngəzur dəhlizindən, Azərbaycanla yanaşı, bütün region fayda götürəcək. Hətta Ermənistanın özünə belə bir çox üstünlüklər gətirəcək Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı araşdırma aparılan beynəlxalq ekspertlər də bunu bildirir. ABŞ-da fəaliyyət göstərən tanınmış "Ponars Eurasia" araşdırmalar mərkəzi Emmanuel Dreyfus və Yül Yuqonun Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı məqaləsi də bunu dəqiq göstərir. Burada müəlliflər xatırladırlar ki, 1980-ci illərdə Ermənistanla Rusiya arasında ticarət əlaqələrinin təxminən 85 faizi Azərbaycandan keçən dəmir yolları şəbəkəsinin payına düşürdü. Mərkəzin ekspertləri hesab edirlər ki, hazırda Rusiya Ermənistanla məhsul idxal edən əsas dövlətdir. Ermənistanla Rusiyadan neft, əlvan metallar və taxıl kimi məhsullar tedarük edilir. Əslində, bu məhsulların nəqli zamanı dəmir yollarından istifadə edilməsi daha sərfəlidir. Digər tərəfdən, Rusiya Ermənistan üçün Avropa İttifaqından sonra ikinci ən böyük bazarıdır. Bu ölkədən Rusiyaya illik 290 milyon dollar dəyərdə məhsullar tedarük olunur. Odur ki, Arazboyu dəmir yolları şəbəkəsinin açılması Rusiya ilə Ermənistan arasında ticarət əlaqələrində nəqliyyat xərclərinin azalmasına səbəb olacaq. Bu səbəbdən Zəngəzur dəhlizinin həyata keçirilməsinə Ermənistan

tan hansısa formada müqavimət göstərə bilməz.

Zəngəzur dəhlizi ilə yanaşı, digər layihələr də Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun simasını yaxın tezləkdə dəyişəcək, bu yerlə-

rə böyük qayıdış sürətlənəcək.

Tahir TAĞIYEV

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur.